

Οι μουσουλμάνες ξεσηκώνονται

Ο φεμινισμός και η γυναικεία χειραφέτηση μπορεί να συνυπάρξουν με το Ισλάμ

Της Ξένιας Τούρκη

Αλλες φορούν την ισλαμική μαντίλα και άλλες όχι. Μερικές έχουν φτιάξει οικογένεια και άλλες είναι εργένισσες. Αυτό που τις ενώνει δεν είναι πάντως η πίστη τους, αλλά η πεποίθησή τους πως ο φεμινισμός και η γυναικεία χειραφέτηση μπορεί να συνυπάρξει με το Ισλάμ. Πρόκειται για τη νέα γενιά μουσουλμάνων γυναικών, που είναι αποφασισμένες να αλλάξουν τα πράγματα, κρατώντας όμως την πίστη τους. Μια σιωπηλή επανάσταση συντελείται χάρη σε αυτές τις γυναίκες, που είναι αποφασισμένες να κάνουν τη διαφορά και να αλλάξουν παραδόσεις παγιωμένες για αιώνες σε κοινωνίες, οι οποίες δίνουν προτεραιότητα στους άντρες.

Ζάχρα Αγιούμπι:
Οι μουσουλμάνες δεν μάχονται μόνο για ισότητα αλλά για πολλά θέματα δικαιοσύνης

Σε αντίθεση με τις προηγούμενες γενιές αυτές οι χειραφετημένες γυναίκες δικτυώνονται, βγαίνουν δυναμικά μπροστά, χωρίς να παραβιάζουν τις κοινωνικές και τις θρησκευτικές τους αρχές.

Η θέση της γυναίκας στο Ισλάμ είναι ένα θέμα που προκαλεί τεράστιες συζητήσεις. «Οι περισσότεροι μελετητές στο Ισλάμ θεωρούν πως ο Θεός έχει φτιάξει ίσους όλους τους ανθρώπους. Ωστόσο υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις για το ποιοι είναι οι ρόλοι των αντρών και των γυναικών στην καθημερινή ζωή. Στο Ισλάμ υπάρχουν διάφορες απόψεις για τα φύλα και τους ρόλους τους, όπως άλλωστε και σε κάθε άλλη θρησκεία», ανέφερε μιλώντας στον «Φιλελεύθερο» η Ζάχρα Αγιούμπι, καθηγήτρια Ισλαμικών Σπουδών στο Dartmouth College.

Η συζήτηση για τα δικαιώματα των γυναικών δεν είναι καινούργια, αφού ξεκίνησε γύρω στο 1870. Πρόκειται για ένα κίνημα που έγινε γνωστό ως ο «αόρατος φεμινισμός» και συνδέθηκε με την αραβική αναγέννηση (Arab Renaissance). Χρειάστηκε, ωστόσο, να περάσουν πολλά χρόνια για να μπορέσουν οι μου-

σουλμάνες γυναίκες να βγουν από το καβούκι τους και να διεκδικήσουν κάτι καλύτερο. Στις αρχές του περασμένου αιώνα έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτες συζητήσεις για γυναικεία θέματα στο Ισλάμ και οι οποίες οδήγησαν στη δημιουργία των πρώτων κινήματων, τα οποία αγωνίστηκαν για τη θεμελίωση βασικών τους δικαιωμάτων. Μέσα από τα κινήματα αυτά και στη συνέχεια των κοινωνικών ζυμώσεων και διεργασιών γεννήθηκε και ο όρος ισλαμικός φεμινισμός, που ακόμη και σήμερα προκαλεί πολλές εντάσεις.

Η χειραφέτηση των μουσουλμάνων γυναικών είναι αργή και δύσκολη και επώδυνη, αφού πολλές φορές είναι αναγκασμένες να διακόψουν τις σχέσεις τους με τις οικογένειές τους και το κοινωνικό τους περιβάλλον, εξαιτίας των αντιδράσεων που ξεσηκώνονται. Και

αυτό γιατί στην ισλαμική παράδοση, η οποία παραμένει ένα πολύ δυνατό στοιχείο σε πολλές μουσουλμανικές χώρες, αλλά και κοινότητες, οι κοινωνικές δομές εξακολουθούν να είναι πατριαρχικές, με αποτέλεσμα οι γυναίκες να εμφανίζονται υποδεέστερες των αντρών. Το σημαντικό όμως όπως υπέδειξε η δρ Ζάχρα Αγιούμπι είναι πως αυτή η κατάσταση έχει αρχίσει πλέον να διαφοροποιείται. «Οι μουσουλμάνοι ερμηνεύουν τα θρησκευτικά κείμενα για τις γυναίκες και τους ρόλους τους πολύ διαφορετικά από ό,τι στο παρελθόν, επειδή οι απόψεις τους για τον κόσμο εξαρτώνται από οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και ακόμη και τεχνολογικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, μεγάλο μέρος του πώς κατανοούν οι μουσουλμάνοι τη θρησκευτική τους παράδοση περνά μέσα από τα φίλτρα των ιστορικών

Η Ζάχρα Αγιούμπι, καθηγήτρια Ισλαμικών Σπουδών στο Dartmouth College.

πραγματικότητας της αποικιοκρατίας και, σε ορισμένες περιπτώσεις, αιώνων ευρωπαϊκής κατοχής», επισήμανε.

Μεγάλη συζήτηση για τη γυναικεία δικαιοσύνη και κυρίως σε ό,τι αφορά τη σεξουαλική βία και κακοποίηση έχει ανοίξει μετά την

Η σιωπηλή επανάσταση μέσω της εκπαίδευσης

Ο γάμος επισφραγίζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής των γυναικών

Ενα μεγάλο εμπόδιο που πρέπει να ξεπεράσουν οι μουσουλμάνες γυναίκες στις μουσουλμανικές χώρες είναι τα βαθιά στερεότυπα που διέπουν τις κοινωνίες αυτές. Για εκατοντάδες χρόνια οι γυναίκες δεν είχαν θέση σε αξιώματα και δεν συμμετείχαν στις δημόσιες συζητήσεις. Ο γάμος επισφραγίζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους. Γεννιόντουσαν και ήταν οι κόρες κάποιου άντρα, μεγάλωναν για να γίνουν οι σύζυγοι κάποιου άλλου με προορισμό να κάνουν παιδιά, κατά προτίμηση αγόρια και να τα φροντίζουν. Ακόμη και σήμερα εκατομμύρια γυναίκες δεν έχουν το δικαίωμα επιλογής για το πώς θα ζήσουν τη ζωή τους. Η οικογένειά τους και ειδικά ο πατέρας τους παίρνει όλες τις αποφάσεις, αν θα σπουδάσουν και τι, ποιον θα παντρευτούν και με ποιον τρόπο θα ζήσουν.

Και αυτό συμβαίνει για πολλές γυναίκες είτε έχουν γεννηθεί σε μια καλύβα είτε μέσα σε παλάτι. Τον περασμένο Δεκέμβριο, για παράδειγμα, προκάλεσε αίσθηση η αποτυχημένη απόπειρα μιας ηγέτιδας στο Ντουμπάι να δραπετεύσει από τη χώρα της αλλά και από

την οικογένειά της. Η Λατίφα μπιν Μοχάμεντ Μακτούμ προσπάθησε να φύγει από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τους ελέγχους του πατέρα της, του κυβερνήτη του Ντουμπάι, σείχη Μοχάμεντ μπιν Ρασίντ αλ Μακτούμ. Σε

βίντεο που δημοσιοποίησε μίλησε για τη βασανιστήρια που υπέστη, για το ότι κρατήθηκε για πολύ καιρό σε ένα σκοτεινό δωμάτιο και για το ότι την χτυπούσαν. Το παράπτωμά της; Πως δεν ήθελε να ζήσει σύμφωνα με τις υποδείξεις της

οικογένειάς της και να παντρευτεί αυτόν που οι γονείς της διάλεξαν, αφού όνειρό της ήταν να σπουδάσει και να εργαστεί. Από τον περασμένο Δεκέμβριο, τα ίχνη της έχουν εξαφανιστεί και κανένας δεν γνωρίζει τι απέγινε.

Ο ρόλος της γυναίκας έχει καθοριστεί ως αυτός της μητέρας και της συζύγου. Σε πολλές μουσουλμανικές χώρες η εικόνα της ελεύθερης ανεξάρτητης γυναίκας είναι κάτι αδιανόητο. Τα πράγματα ευτυχώς έχουν αρχίσει να βελτιώνονται. Βλέπουμε γυναίκες που δεν είναι διατεθειμένες να κάτσουν σπίτι και να μεγαλώνουν παιδιά και που διεκδικούν το δικαίωμά τους να εργάζονται και να προσφέρουν στην κοινωνία. Πολύ μεγάλο ρόλο σε αυτό έχει παίξει η εκπαίδευση. Οι μουσουλμάνες μπαίνουν δυναμικά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και σπουδάζουν, με αποτέλεσμα στη συνέχεια να βρίσκουν δουλειά σε γραφεία, επιχειρήσεις, σχολεία, μέσα μαζικής ενημέρωσης. Δεν είναι διατεθειμένες να θυσιάσουν όλα όσα κέρδισαν και ανοίγουν με αυτόν τον τρόπο τον δρόμο για να ξεφύγουν από το καταπιεστικό οικογενειακό τους περιβάλλον.

σιωπηρά

Φωνή για τα θύματα

Ο αγώνας των μουσουλμάνων γυναικών είναι πολύ δύσκολος γιατί έχουν να παλέψουν εναντίον πατριαρχικών στερεοτύπων και αντιλήψεων που κρατούν αιώνες. Ειδικά σε θέματα βίας και κακοποίησης, τα στόματα δεν είναι εύκολο να ανοίξουν. Οι περισσότερες γυναίκες που κακοποιούνται επιλέζουν τη σιωπή και δεν μαρτυρούν το δράμα το οποίο βιώνουν. Αυτή, βέβαια, είναι μια παγκόσμια τάση, αφού στις περισσότερες χώρες, πολλά θύματα δεν προβαίνουν σε καταγγελίες. Ειδικά, όμως, στον μουσουλμανικό κόσμο, αυτό που συνήθως συμβαίνει είναι πως οι γυναίκες έχουν ελάχιστη νομική προστασία. Για να γίνει καταγγελία, για παράδειγμα, για βιασμό, πρέπει να υπάρχουν μάρτυρες. Σε κάποιες χώρες μπορούν να εκδιωχθούν από το σπίτι τους, γιατί έτσι αποφάσισε

ο σύζυγός τους, ο οποίος θα έχει και την επιμέλεια των παιδιών. Κινήματα όπως το #MeToo δεν έχουν καταφέρει να αλλάξουν και πολλά. Αν και έχουν βοηθήσει κάποιες γυναίκες στον μουσουλμανικό κόσμο, οι οποίες τόλμησαν και κατήγγειλαν, εντούτοις η

επίρριψη ευθυνών και η θυματοποίηση των θυμάτων εξακολουθούν να είναι οι λόγοι που στόματα παραμένουν ερμητικά κλειστά. Πολλές γυναίκες παλεύουν για να αλλάξει αυτή η κατάσταση. Ο αγώνας τους είναι καθημερινός και επίμονος.

ανάδειξη του κινήματος #MeToo. Όπως ήταν αναμενόμενο και χάρη στα παγκόσμια κανάλια επικοινωνίας που υπάρχουν σήμερα, ήταν μια κίνηση που επηρέασε και τις γυναίκες στον αραβικό κόσμο, αν και για πολλές από αυτές, το κίνημα #MeToo είναι η καθυστερημένη έκφραση μιας πραγματικότητας που όλες γνωρίζουν πάρα πολύ καλά, δηλαδή, της βίας και της καταπίεσης που βιώνουν καθημερινά. Οι μουσουλμάνες γυναίκες άδραξαν της ευκαιρίας, υπέδειξε η Ζάχρα Αγιούμπι, για να μιλήσουν για αυτό το θέμα. Συμμετείχαν σε συζητήσεις, δημοσιοποίησαν εμπειρίες και το κυριότερο χρησιμοποίησαν το #MeToo για να μιλήσουν για τη σεξουαλική κακοποίηση σε χώρους, που αφορούν καθαρά μουσουλμάτους, όπως τα τζαμιά.

Ο δρόμος για να αλλάξει έστω και κάτι

στον αραβικό κόσμο είναι πολύ μακρύς, και η αλλαγή δεν θα γίνει από τη μια μέρα στην άλλη. Πόσο μάλλον, όταν και στη Δύση τα δικαιώματα των γυναικών δέχονται συνεχώς επιθέσεις και αμφισβητούνται. «Οι μουσουλμάνες πολλές φορές δεν μάχονται εναντίον της γενικής ιδέας ποιο φύλο είναι ανώτερο, αλλά αγωνίζονται για συγκεκριμένα θέματα δικαιοσύνης όπως είναι η ισότητα στον γάμο, τα διαζύγια, η κηδεμονία των παιδιών, οι σεξουαλικές σχέσεις, η εκπαίδευση, η εργασία, οι ίσες αποδοχές, η ασφάλεια στη δουλειά και πολλών άλλων. Πολλή από αυτή τη δουλειά λαμβάνει χώρα μέσα σε δικαστήρια ή στα κοινοβούλια, πράγμα που σημαίνει πως το Κοράνι δεν είναι τόσο σχετικό με τους νόμους και τον πολιτισμό ενός συγκεκριμένου τόπου», κατέληξε η Ισλαμολόγος ειδικός.

ΣΥΜΒΟΛΟ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗΣ ΤΑ ΡΟΥΧΑ

Κεφάλια καλυμμένα με μαντίλες, σώματα χαμένα κάτω από την μπούργκα, ρούχα μακριά που δεν αφήνουν κανένα σημείο του σώματος γυμνό στο μάτι. Η ενδυμασία των μουσουλμάνων γυναικών προκαλεί συζητήσεις και διαμάχες. Στη Δύση, η εικόνα των γυναικών με την παραδοσιακή μαντίλα στο κεφάλι προκαλεί ποικίλα συναισθήματα, στην καλύτερη περίπτωση αμηχανία, στη χειρότερη μια προκατάληψη κι έναν απέραντο

οίκτο για την καταπίεση που υφίστανται οι γυναίκες αυτές. Κι όμως, αντίθετα απ' ό,τι θα περίμενε κανείς, η υιοθέτηση της μαντίλας για πολλές νεαρές μουσουλμάνες δεν αποτελεί σύμβολο καταπίεσης αλλά απελευθέρωσης. «Οι φωνές από τις ευρωπαϊκές χώρες, τον Καναδά και τις ΗΠΑ που ζητούν "μεταρρύθμιση στο Ισλάμ" δεν δίνουν τη δέουσα προσοχή στις μυριάδες φωνές που κάνουν λόγο για αλλαγές στις μουσουλμανικές χώρες καθώς και στις μουσουλμανικές

κοινότητες στις δυτικές χώρες. Συχνά, τέτοιες φωνές προκύπτουν από μια αντι-ισλαμική υστερία, καθώς βλέπουμε πολλούς μουσουλμάνους μετανάστες που φορούν χιτζάμπ. Αυτοί που μιλούν για φεμινιστική μεταρρύθμιση συχνά δεν αντιλαμβάνονται πως τα θρησκευτικά σύμβολα μπορεί να είναι φεμινιστικά και να αποτελούν πηγή ενδυνάμωσης για τις γυναίκες». Αντί για αυτό επικεντρώνονται σε θέματα που εγείρει συνήθως η συντηρητική Δεξιά, ή απλώς παρερμηνεύουν τη μουσουλμανική κουλτούρα, θεωρώντας την καταπιεστική για τις γυναίκες», τόνισε η δρ Ζάχρα Αγιούμπι. Πάντως, τα στερεότυπα είναι πολλά και εύκολα συμπεράσματα δεν μπορούν να διεξαχθούν.

Οι λαϊκιστές ηγέτες θέλουν να ελέγξουν τις γυναίκες

Γελοιοποιούν τις πρωτοβουλίες με στόχο την ισότητα των δύο φύλων

Της Afua Hirsch, The Guardian

Όταν η Βραζιλία, όπου βρίσκομαι αυτή την εβδομάδα, ανησύχησε γιατί τα δύο τρίτα του πληθυσμού της είναι μαύροι ή ανήκουν σε ανάμικτη φυλή, αποφασίστηκε να ληφθούν ριζοσπαστικά μέτρα. Κι ας οφείλεται το φαινόμενο αυτό στην εξάρτησή της από την αφρικανική δουλειά: στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα, η Βραζιλία επιστράτευσε Ευρωπαίους μετανάστες με στόχο να «ασπρίσει» ή, όπως ανέφερε ένα προεδρικό διάταγμα του 1945, «να διατηρηθούν τα πιο συμβατικά γνωρίσματα των Ευρωπαίων προγόνων της». Οι ταξικές και φυλετικές ανισότητες που προέκυψαν οδήγησαν σε μια εγχώρια εκδοχή λαϊκισμού. Και τώρα, επί διακυβέρνησης του «Τραμπ των τροπικών», όπως αποκαλείται κα-

Χάρη στον Ζαΐρ Μπολσονάρο, ο αναπαραγωγικός φασισμός επιστρέφει

μιά φορά ο Ζαΐρ Μπολσονάρο, ο αναπαραγωγικός φασισμός επιστρέφει, με στόχο τον έλεγχο των σωμάτων των γυναικών.

Μια από τις πρώτες ενέργειες του Μπολσονάρο όταν ανέλαβε την εξουσία ήταν να αντικαταστήσει το υπουργείο ανθρωπίνων δικαιωμάτων από ένα υπουργείο «οικογενειακών αξιών», όπου τοποθέτησε επικεφαλής μια δεξιά Ευαγγελική ιεροκήρυκα. Η Νταμάρες Άλβες λέει ότι θέλει να βοηθήσει τις γυναίκες με χαμηλά εισοδήματα. Είναι όμως αντίθετη προς τις αμβλώσεις, ενώ έχει υποστηρίξει και ότι οι Ολλανδοί διδάσκονται τον αυνανισμό από την ηλικία των επτά μηνών. Η Άλβες τοποθέτησε με τη σειρά της μια άλλη γυναίκα ως υπεύθυνη για θέματα μητρότητας. Πρόκειται για τη Σάρα Βίντερ, πρώην μέλος της φεμινιστικής οργάνωσης Femen που λέει σήμερα ότι ο χριστιανισμός «θεράπευσε» τον φεμινισμό της.

Οι λαϊκιστές ηγέτες τρελαίνονται για μια καλή αντιφεμινίστρια. Ο Ντόναλντ Τραμπ διόρισε πρόσφατα ως επικεφαλής της Επιτροπής για τα Εκατό Χρόνια Γυναικείας Ψήφου τη Ρεμπέκα Κλίφις, μια συντηρητική πρώην τηλεοπτική παρουσιάστρια που λέει ότι οι γυναίκες πρέπει να υπακούουν στους άνδρες τους. Οι λαϊκιστές μισογύνηδες πρέπει να διασκεδάζουν πολύ με αυτούς τους διορισμούς, καθώς πιάνουν

με ένα σμπάρο δυο τρυγόνια. Πρώτον, χρησιμοποιούν αντιφεμινίστριες εναντίον των γυναικών, εξοργίζοντας τις φεμινίστριες, που έτσι κι αλλιώς τους μισούν. Δεύτερον, γελοιοποιούν τις πρωτοβουλίες με στόχο την ισότητα των δύο φύλων, γεγονός που εξυπηρετεί άριστα τα συμφέροντά τους.

Όταν όμως μια πολιτική που είναι εναντίον των γυναικών εμφανίζεται ότι είναι υπέρ των γυναικών, τα πράγματα περιπλέκονται. Πάρτε το μέτρο που έλαβε πρόσφατα το κυβερνών κόμμα Νόμου και Δικαιοσύνης στην Πολωνία, με βάση το οποίο οι οικογένειες εισπράτουν 115 ευρώ τον μήνα για κάθε παιδί μετά το πρώτο. Ως ένας άνθρωπος που ενδιαφέρομαι εξίσου για τα προβλήματα των χαμηλόμισθων γυναικών και την παιδική φτώχεια, θέλω να ενισχύονται οι γυναίκες με παιδιά. Η ιδέα όμως ότι η ενίσχυση των φτωχών εξαρτάται από την τεκνοποιία τους είναι δυστοπική.

Κάθε δυστοπικό μυθιστόρημα που αξίζει τις σελίδες του απευθύνει μια σαφή προειδοποίηση για την αναγκαστική αναπαραγωγή. Αυτό είναι το μήνυμα στην καρδιά του κλασικού μυθιστορήματος της Μάργκαρετ Άτγουντ «Η ιστορία της πορφυρής δούλης», όπου οι γόνιμες γυναίκες χρησιμοποιούνται από τις ελίτ ως δούλες. Πιο πρόσφατα, το μυθιστόρημα του Τζον Λάντσεστερ «The Wall» εμφανίζει νεαρά ζευγάρια να επιδίδονται σε διαρκή αναπαραγωγή για να αποφύγουν τη βίαιη στρατιωτική θητεία που έχει γίνει υποχρεωτική προκειμένου η Βρετανία του Brexit να κρατά μακριά τους μετανάστες. Ο συνδυασμός της απομάκρυνσης των μεταναστών και της διαρκούς αναπαραγωγής των εγχώριων γυναικών δεν είναι τυχαίος ούτε υλικό μόνο της λογοτεχνίας. Ο Ούγγρος πρωθυπουργός Βίκτορ Όρμπαν, που έχει την τάση να κάνει τη δυστοπία πραγματικότητα, αποφάσισε ότι οι γυναίκες με τέσσερα παιδιά και πάνω δεν θα πληρώνουν πλέον φόρο εισοδήματος. «Θέλουμε παιδιά από Ούγγρους και όχι μετανάστες», είπε.

Είναι σαφές ότι αυτές οι πολιτικές χρησιμοποιούν τα σώματα των γυναικών για οτιδήποτε άλλο εκτός από την ισότητα των φύλων. Ξεκινούν με δωροδοκία, όπως κάνει η Τερέζα Μέι κραδαινώντας χαρτονομίσματα μπροστά σε φτωχές συνοικίες με αντάλλαγμα την ψήφο τους υπέρ του Brexit. Αργά ή γρήγορα όμως, καταλήγουν σε καταναγκασμό. Δεν είναι λοιπόν ποτέ αργά για να αντισταθεί κανείς.